

**Справа «Партія добробуту, Ербакан, Казан та
Текдаль проти Туреччини»
(Refah Partisi (the Welfare Party) Erbakan,
Kazan and Tekdal v. Turkey)**

**Refah Partisi (The Welfare Party) and Others v. Turkey
41340/98 41342/98 41343/98 and 41344/98**

У рішенні, ухваленому 31 липня 2001 року у справі *Партія добробуту, Ербакан, Казан та Текдаль проти Туреччини*», Суд постановив, що:

- немає порушення ст. 11 Конвенції;
- немає необхідності розглядати справу на предмет окремого порушення ст. ст. 9, 10, 14, 17 та 18 Конвенції та ст. ст. 1 і 3 Першого протоколу до Конвенції.

Обставини справи

Перший заявник, Партія добробуту, був політичною партією, заснованою 19 липня 1983 року. Партію представляв її голова – п. Нецметтін Ербакан. Він одночасно є й другим заявником. На даний час п. Ербакан є членом парламенту Туреччини. Третій і четвертий заявники є політичними діячами і юристами. На даний час вони також є парламентарями і, крім того, обіймають посади заступників голови Партії добробуту.

21 травня 1997 року Головний державний обвинувач при касаційному суді Туреччини звернувся із позовом до Конституційного суду, вимагаючи примусового розпуску Партії добробуту, оскільки остання нібито стала центром діяльності, що суперечить принципу секуляризації держави. Обґрунтовуючи свою вимогу, Головний державний обвинувач при касаційному суді посилався на різноманітні письмові документи та усні декларації лідерів і членів Партії добробуту, які, на його думку, свідчили про наявність у партії певних програмних цілей, як-то: запровадження законів шаріату та встановлення теократичного режиму в державі, що суперечить вимогам демократичного суспільства.

Заперечуючи наведені висновки, представники Партії добробуту стверджували про те, що обвинувачення ґрунтується виключно на вилучених з контексту цитатах, що саме по собі змінює зміст думок, викладених у документах чи виступах. Вони також стверджували, що Партія добробуту, яка на даний час вже протягом року була однією із правлячих партій, оскільки входила до складу урядової коаліції, завжди послідовно дотримувалася принципу секуляризації, поважала релігійні почуття громадян, а отже, її не можна ототожнювати з політичними силами, котрі прагнуть встановити тоталітарний режим у державі. Крім того, представники Партії добробуту наголошували на тому, що окремі лідери цієї політичної сили дізналися про наведені Головним державним обвинувачем при касаційному суді цитати лише після його звернення до Конституційного суду. Незважаючи на це, особи, винні у розповсюдженні таких заяв, були виключені з членів партії з метою уникнути набуття нею іміджу центру незаконної діяльності.

16 січня 1998 року Конституційний суд ухвалив рішення про розпуск Партії добробуту на тій підставі, що остання справді стала центром діяльності, спрямованої проти принципу секуляризації. Він також постановив рішення про передачу майна партії у власність держави. Крім того, Конституційний суд зацентрував увагу на тому, що саме висловлювання п. Ербакана, п. Казана і п. Текдаля безпосередньо стосувалися неконституційності дій партії. Врешті-решт, Конституційний суд заборонив названим особам бути парламентарями чи займати інші політичні посади протягом 5 років.

Зміст рішення Суду

Заявники стверджували, що в результаті вищезгаданих дій з боку державних органів мало місце порушення ст. ст. 9 (свобода думки), 10 (свобода вираження), 11 (свобода об'єднання), 14 (заборона дискримінації), 17 (заборона зловживання правом) і 18 (обмеження у застосуванні обмежень на права) Конвенції, а також ст. 1 (захист права власності) та 3 (право на вільні вибори) Першого протоколу до Конвенції.

Суд зауважив, що, дебатує питання про внесення змін до чинного законодавства, а так само про зміни конституційного ладу держави, політичні партії продовжують користуватися захистом ст. 11 Конвенції. Такий захист надається їм за умови дотримання двох умов: 1) засоби, що використовуються партіями з метою зміни законодавства чи конституційного ладу, є законними і демократичними з усіх точок зору і 2) пропонувані зміни повинні узгоджуватися із фундаментальними демократичними принципами. Таким чином, політичні партії, лідери яких закликають до застосування насильства чи вимагають змін, котрі в принципі не сумісні з однією чи декількома засадами демократії або мають на меті знищити демократію чи обмежити права інших, не можуть покликатися на ст. 11 Конвенції як засіб захисту права на свободу об'єднання.

Суд відзначив те, що застосовані до заявників санкції відповідають об'єктивній соціальній потребі захисту демократичного суспільства, оскільки лідер Партії добробуту п. Ербакан задекларував намір очолюваної ним політичної сили встановити кілька правових систем (у тому числі і шариатську) відповідно до релігійних уподобань громадян, що суперечить принципу секуляризації. Крім того, як відомо, так зване шариатське право ґрунтується на принципах, котрі прямо суперечать положенням Конвенції. Суд не обійшов своєю увагою і те, що заявники неоднозначно висловилися щодо їхнього ставлення стосовно використання насильства під час здобуття й утримання влади.

Суд зацентрував увагу на тому, що навіть беручи до уваги вузькі межі розсуду держав при вирішенні ними питання щодо розпуску політичних партій, плюралізм ідей та принцип багатопартійності є невід'ємними елементами демократії, а отже, держави вправі розумно запобігати реалізації тих політичних програм, положення яких не сумісні із нормами Конвенції.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.